

Jaká země vyjde z koronavirové krize a restartu ekonomiky nejsilnější?

- CZ24 News | 22. září 2020

Pokud bych s vámi měl uzavřít sázku a chtěl bych si být jistý, že vyhraju, vsadil bych, jako v kasinu, všechny svoje žetony na Rusko. Ještě před deseti lety bych přitom něco takového považoval za naprosto vyloučené. Jenže časy se mění a podceňovaná země má ze všech států nejlépe našlápnuto k tomu, aby se stala nikoli pouze geopolitickou a vojenskou velmocí (kterou již je, jinak by už zřejmě neexistovala), ale též ekonomickým premiantem. Přesto, nebo právě proto, že ruská ekonomika funguje podle úplně jiných pravidel, než bylo poslední dobou zvykem třeba v západní Evropě a než nám bylo vtlučováno do hlavy mohutnou protiruskou propagandou, už několik let je největší stát světa jakýmsi černým koněm světových financí a byznysu. V první polovině letošního roku se tento trend pouze umocnil a Moskva svižným krokem míří do cílové rovinky.

Když se zeptáte nějakého mainstreamového západního ekonoma nebo politika, s největší pravděpodobností pohrdavě odpoví, že je v Rusku zaostalá ekonomika, závislá na vysokých cenách ropy, a protože jsou ceny ropy nízké, tak je namydlená. A to je tak asi všechno. Jenže pokud byste stejným expertům položili pár hlubších otázek, nebudou vám na ně schopni logicky odpovědět a dostanete je velmi rychle do úzkých. Podíváte-li se totiž na ruskou ekonomiku zevrubněji, vyvstane před vámi úplně jiný obrázek, jenž s mediální realitou a zažitými představami poměrně ostře kontrastuje. To by ale laskavého čtenáře nemělo nijak překvapit, protože tak je to v poslední době přece téměř se vším.

Když Západ na jaře roku 2014 vyhlásil kvůli válce na Ukrajině a událostem na Krymu protiruské sankce, slyšeli jsme, že zákaz dodávání evropského zboží na ruský trh, zbraní či zboží, které slouží k produkci a těžbě ropy a zemního plynu, ale i finanční sankce, jež postihly důležité ruské společnosti v oblasti průmyslu a energie, Rusko natolik poškodí a oslabí, že bude muset změnit svoji zahraniční politiku a ustoupit převaze Západu. Jak to dopadlo? Prezident Vladimir Putin na oplátku vyhlásil sankce proti Evropské unii, když zakázal dodávku eurounionního zboží na ruský trh, a odskočil si do války na pomoc prezidentovi Asadovi, který se bránil proti Západem financovaným teroristickým organizacím a džihádistům v Sýrii. Nejenže se nestalo nic z toho, čím evropští a američtí politici sankce odůvodňovali, ale s odstupem času to spíše vypadá, jako kdyby se sankce staly důvtipným ruským nástrojem, jak posílit vlastní ekonomiku a oslabit Evropu.

Vše se totiž vyvinulo úplně opačně. Evropské firmy ztratily těžce vydobyté pozice na ruském trhu, protože Rusko ukázalo Unii prostředníček a místo dováženého zboží se pustilo do produkce vlastního, nebo se dohodlo na dovozu se zeměmi jako Turecko, Indie, Čína či Brazílie. Zatímco ropná produkce a výroba a prodej vojenské techniky nijak neklesly, rapidně se zvýšila zemědělská produkce. Během pouhých několika let se Ruská federace stala zemědělskou velmocí. Ještě na přelomu tisíciletí musela země dovážet pšenici, kdežto v roce 2016 se již vyvezlo více než 34 milionů tun obilí, když celková produkce dosáhla rekordních 119 milionů tun. V následujícím roce se stalo Rusko poprvé od dob Sovětského svazu největším vývozcem obilí na světě, když trumflo USA i celou Evropskou unii.

Zemědělské výrobky odsunuly na třetí místo v žebříčku nejvíce vydělávajících exportních odvětví dokonce vojenskou techniku a zařadily se hned za vývoz ropy a zemního plynu. Od zavedení embarga na zemědělské produkty z Evropské unie věnuje ruská vláda zemědělství speciální péči a díky podpoře domácích chovatelů a pěstitelů se podařilo zemi dosáhnout potravinové soběstačnosti nejen v produkci obilí, ale i brambor, zeleniny, cukru, vajec, vepřového a kuřecího masa; u mléka, hovězího

a ryb by se tak mělo stát v příštích letech. „Pokud měly západní sankce zničit ruskou ekonomiku, pak to ruským zemědělcům nikdo neřekl,“ [napsal v roce 2017](#) lakonicky britský deník Financial Times. Zatímco dříve dominovali například trhu s rybami zahraniční výrobci, po zavedení sankcí byla otevřená nová obří rybí farma Aquaculture, která chce mít na trhu asi 25% podíl. To nejpodstatnější ale je, že je v zemi zakázáno pěstování a prodávání nebezpečných geneticky modifikovaných potravin a nedbá se jen na kvantitu, ale především na kvalitu.



Ještě na přelomu tisíciletí musela země pšenici dovážet, kdežto dnes je Rusko poprvé od dob Sovětského svazu největším vývozcem obilí na světě.

Zaražený je i další renomovaný britský list. Týdeník The Economist se diví, že by ruská ekonomika podle všech měřítek měla být již dávno v krizi, ale není. „Cena ropy klesla pod 30 dolarů za barel, tedy na polovinu oproti úrovni před dvěma měsíci. Ropa s plynem přitom obvykle tvoří dvě třetiny ruského exportu. Rubl oslabuje, od ledna ztratil téměř třetinu své hodnoty. Přesto ruská ekonomika nevykazuje žádné větší známky paniky,“ [píše ekonomická bible Západu ve svém článku](#) z konce března s názvem *Pevnost Rusko: Ruská ekonomika je izolována od globálního ekonomického debaklu*. Ačkoli i ty, jak se říká, nejvyspělejší ekonomiky upadly do zmatku a zadlužují se, aby zvládly ekonomické dopady koronaviru, hospodářství v deváté nejlidnatější zemi světa podle The Economist nejen nepanikaří, ba naopak, je v úplné pohodě. Jak je to možné?

Jako jeden z důvodů týdeník uvádí právě blahodárný účinek ekonomických sankcí, které zavedlo Rusko proti Evropské unii v reakci na sankce Evropské unie proti Rusku. Cílem ruské makroekonomické politiky je totiž od té doby budování opevněné a stabilní ekonomiky, která dokáže odolat velkým šokům zvenku a pokusům o obchodní válku a likvidaci, jež se objevovaly v předchozích letech.

Aby se ale Rusko mohlo vůbec o nějakou makroekonomickou politiku pokusit, muselo nejprve vybudovat silnou armádu. Kdyby ji nemělo, dopadlo by s největší pravděpodobností již dávno jako například Libye, jejíž vůdce Muammar Kaddáfí plánoval zavést africký zlatý dinár, společnou měnu krytou zlatem pro všechny africké státy, jíž by se platilo třeba za ropu. To by umožnilo africkým státům dostat se z dluhů a začít sebevědoměji, a hlavně nezávisleji obchodovat. Nápad to byl sice možná dobrý, ale nelíbil se americkým, francouzským ani ostatním západním přátelům, a tak byl výstřední plukovník popraven a Libye rozbombardována na cimprcampr. Ostatně podobné pokusy jako přestat prodávat ropu za dolary učinil i irácký prezident Saddám Husajn, jenž neskončil o mnoho důstojněji.

Objektivní zaostalost ruské ekonomiky, která se octla během éry prezidenta Jelcina v naprostém rozkladu, tak byla jeho nástupcem vyvážena upřednostněním masivních investic do armády. I proto Putin rád čas od času na tiskové konferenci představí nějakou tu supermoderní zbraň. Ruský prezident si obzvláště užil třeba loňské oznámení o zahájení sériové výroby hyperzvukové rakety Avangard. Ta má mezikontinentální dosah a může letět v atmosféře sedmadvacetinásobně rychleji než zvuk, rychlostí víc než 33 000 kilometrů za hodinu, přičemž dokáže během letu k cíli měnit směr i výšku, a tak je podle Kremlu „naprosto nezranitelná“ prostředky protivzdušné obrany. Raketu Avangard, kterou Rusové rádi osobně představili americkým vojákům, jež pozvali v listopadu 2018 na exkurzi v souladu s kontrolními mechanismy smlouvy o omezení strategických útočných zbraní (START), označil šéf Kremlu za „absolutní zbraň“ a převratný vynález srovnatelný s prvním sputnikem z roku 1957. Pochvaluje si i nejmodernější a nejvýkonnější protivzdušný raketový komplet ruských ozbrojených sil S-400 Triumf, který je schopen prostřednictvím svých raket ničit letadla, bezpilotní prostředky, nízko letící cíle, střely s plochou dráhou letu, průzkumné letouny ve velkých výškách, strategické stealth bombardéry, a dokonce i balistické střely s krátkým a středním doletem. Takových lahůdek mají Rusové, jak předvedli i v Sýrii, v zásobě víc...

Ale zpět k ekonomice, kterou se po vybudování konkurenceschopné armády rozhodlo Rusko „nakopnout“ a opevnit vůči zahraničním tlakům po zavedení oboustranných sankcí v roce 2014. V roce 2017 Rusko zákonem stanovilo, že musí být rozpočet postavený na ceně ropy mírně přesahující 40 dolarů za barel. Vše nad touto úrovní bylo v uplynulých letech přesouváno do rezervního fondu na horší časy, jehož objem 1. března dosahoval 7,3 procenta hrubého domácího produktu (HDP). I díky tomu dnes Rusko disponuje jedněmi z největších zlatých a devizových rezerv světa v hodnotě téměř 570 miliard dolarů (14 bilionů korun). Zatímco jsou téměř všechny vyspělé státy zadlužené až po uši a mají bilionové dluhy, Rusové mají bilionové rezervy. Označování třeba Američanů za bohaté a Rusů za chudé, jako to dělá ekonomický mainstream, má bohužel stejnou logiku, jako považovat za chudšího člověka, jenž má doma našetřené dva miliony a jezdí v MHD, a za bohatého toho, kdo si vezme třímilionovou hypotéku a chlubí se novým mercedesem, samozřejmě též na úvěr. „Jsme chráněni před externími šoky a zahraničními nepřáteli, protože máme moderní zbraně a rakety, ale také proto, že máme zlaté a devizové rezervy,“ shrnul pro The Economist Oleg Vjugin, který dříve pracoval v ruské centrální bance i na ministerstvu financí.

Zocelené jsou kromě státní kasy i ruské podniky. Protože jsou od roku 2014 odríznuty od mezinárodních kapitálových trhů, musely po celou tu dobu omezovat své zadlužení. Zatímco západní podniky využívaly nízkých úrokových sazeb a braly si nové půjčky, dluh ruského firemního sektoru klesl pod 50 procent HDP. Ještě lépe je na tom dluh státní, který se vůči HDP nachází výrazně pod 20 procenty.

Britský magazín sice v článku vyjadřuje opatrnou škodolibou naději, že by letošní prudký pokles cen ropy mohl zemi přece jen zruinovat, ale zdá se, že Rusko zvolilo zcela jinou taktiku. Právě nízké ceny totiž mohou Rusku přinést ještě větší prosperitu než vysoké. Že to zní absurdně? Pouze na první pohled.

Ačkoli Západ dlouhodobě tvrdí, že je Rusko bez vysokých cen ropy namydlené, kroky, které ruská vláda na „rovném poli“ v nedávno době podnikla a podniká, ukazují, že se snažilo naopak cenu stlačit. Nejprve to přitom vypadalo jako klasická cenová válka mezi Ruskem a zeměmi OPEC v čele se Saúdskou Arábií, jež vypukla zrovna v době, kdy byla vyhlášena pandemie koronaviru. Ta, jak již víme, posloužila k restartu a narovnání přehřáté světové ekonomiky. A co je jednou z klíčových součástí světové ekonomiky? Jistě, ropa.

Méně je někdy více

Na začátku března se uskutečnila ve Vídni zásadní dvoudenní schůzka, která je pro pochopení dnešního vývoje klíčová. První den zde jednali ministři členských států nevládní organizace OPEC, která sdružuje 13 zemí vyvážejících ropu. Kartel založily v roce 1960 Saúdská Arábie, Írán, Irák, Kuvajt a Venezuela, aby mohly určovat objem a cenu exportované ropy, zejména pomocí zavedení těžebních kvót. Když se těžba ropy hodně a nabídka je vysoká, ceny obzvláště při nižší poptávce klesnou. Jakmile ale těžba klesne nebo se hraje komedie, že je ropy na světě málo, ceny rostou. První den ve Vídni, kde OPEC sídlí, jednaly jen členské státy; druhý den se k jednání připojily i další těžební země, jež nejsou členy kartelu, včetně Ruska.

Organizace v čele se Saúdskou Arábií chtěla v době koronaviru těžbu ropy omezit, aby ji uměle učinila vzácnější, a tudíž i přes sníženou poptávku mohla udržet vyšší ceny. Členské země pak před klíčovým jednáním podminily souhlas se snížením těžby souhlasem dlouhodobě největšího producenta světové ropy, tedy Ruska. Jenže země, která má být podle západních politiků a analytiků totálně závislá na vysokých cenách ropy, s dohodou nesouhlasila, čímž odstartovala tvrdý pád cen ropy.

Ten ještě umocnil krok Saúdské Arábie, která se nechala vyprovokovat k prudké reakci a rozpoutala

cenovou válku tím, že uprostřed koronavirové odstávky globální ekonomiky nabídla svým obchodním partnerům výrazné slevy a zároveň oznámila, že místo původně navrhovaného snížení objem těžby naopak zvýší. Rijád se tak při nízké ceně ropy, kterou zavinili Rusové, pokusil alespoň vylepšit svoji tržní pozici tím, že získá větší než dosavadní desetiprocentní podíl. Jenže moc si nepomohl, protože cenu se rozhodli zvýšením těžby snížit i Rusové. Po arabském kroku ceny okamžitě spadly o dalších 30 procent!



Jestli se vám, saúdský korunní princí bin Salmáne, naše politika nízkých cen nelíbí, je to váš problém.

Rusové tedy svým odmítnutím dohody o vyšších cenách docílili dalšího výrazného snížení ceny ropy. Proč, když jsou údajně životně závislí na vysoké ceně? Co tím sledovali?

Inu, tímto krokem vyšoupli z trhu především americké těžaře břidličné ropy, jimž se při světově nízkých cenách těžba krutě nevyplácí a krachují. Ti, aby ropu prodali, dokonce museli v jednu chvíli zájemcům za to, že si jejich produkt koupí, platit. „Nevím, proč bychom my měli omezovat těžbu, aby mohli fungovat američtí těžaři břidlicové ropy,“ zdůvodňoval tehdy šéf ruského gigantu Rosněfť Igor Sečín nechuť k dohodě. Producentům z USA se totiž vyplatí těžit až při cenách kolem 40 až 60 dolarů za barel, a tak se je Rusové rozhodli vyřadit ze hry.



Mimochodem, už jste viděl naše nové bitevní vrtulníky Kamov Ka-52 Alligator, schopné operovat za každého počasí? Foto Profimedia

„Jakmile ropa pod tuto úroveň zlevní, břidliční producenti omezují či ukončují těžbu, přičemž Moskva ráda obsadí takto vyklizené místo na trhu a svůj tržní podíl navýší,“ věstil v březnu český ekonom a člen Národní ekonomické rady vlády Lukáš Kovanda. A přesně to se také stalo.

Přihodila se ale ještě jedna pozoruhodná věc. Americké rafinérie nemohou zpracovávat jen lehkou ropu s nízkým obsahem síry, které mají dostatek. Jejich technologie zpracování totiž vyžaduje, aby byla lehká ropa smíchána s těžkou, která do USA proudila hlavně z Venezuely. Po zavedení sankcí proti Venezuele ale američtí producenti na konci února ironií osudu začali ve velkém kupovat ropu, podržte se, právě z Ruska.

Začátkem dubna americký prezident Donald Trump, jak jinak než na Twitteru, uvedl, že Rijád s Moskvou znovu zasednou k jednacímu stolu, a Saúdové vydali neutrální prohlášení, v němž žádali svolání mimořádného jednání producentů a „férovou“ dohodu. A co udělali Rusové? Ti dosažení dohody kategoricky odmítli. Počkali si... To, co se dělo v březnu, lze také interpretovat jako válku Saúdské Arábie a Ruska o to, kdo zvýší po odstranění ostatní konkurence svůj podíl na trhu.

Ekonom Lukáš Kovanda, který vývoj na trhu dlouhodobě sleduje, vysvětluje, že se Rijád agresivním zlevněním ropy a navýšením její těžby snažil vyděsit Rusko dříve, než tím sám sebe ekonomický fatálně poškodí, ale příliš se mu to nepodařilo. „Saúdové vsadili na to, že nadprodukcí ropy v čase padající poptávky srazí její cenu natolik, že vylekaní Rusové opět usednou za jednací stůl. (...) Moskva se však odmítla podvolit tlaku Rijádu a ostatních těžařů, aby se podílela na dalším omezování těžby, které mělo v čase nastupující koronavirové krize zajistit stabilizaci ceny ropy. Rusko umí žít s nižší cenou ropy mnohem lépe než Saúdská Arábie, jejíž státní kasa je na ropných příjmech závislá výrazně více než ta ruská.“

Ekonom dále podotýká, že politikou levné ropy Moskva – na rozdíl od Rijádu – sleduje výrazný geopolitický přínos. „Kreml totiž pochopil, že pokud nezasáhne vůči americkým břidličným těžařům, vlastně tím nahrává Washingtonu.“ Tím, že Američany Rusové vytlačují nízkými cenami ropy z trhu, ale nevydělají méně peněz. Po vyřazení četné konkurence naopak jejich zisky ještě vzrostou. „Nižší cenu ropy si Rusko bude kompenzovat tím, že jí prodá více.“

Ve výborném článku, [který vyšel například v magazínu EcoFin](#), pak Lukáš Kovanda skvělým

způsobem analyzoval, kdo z této bitvy vyjde jako vítěz. „Saúdové rozehráli hru vabank. Riskantně sázejí na to, že Rus usedne za jednací stůl dříve, než sami kvůli extrémně levné ropě ‚vykrvácí‘. Rusko je však dnes lépe připraveno čelit nízkým cenám ropy než před deseti lety nebo než ještě v roce 2014, kdy Rijád započal zatím poslední cenovou válku, víceméně neúspěšnou. Západní sankce namířené na Rusko jej v uplynulých letech učinily odolnějším, takže jeho rozpočet snese celkem pohodlně právě i současné ceny ropy kolem 45 dolarů za barel. Saúdský rozpočet snáší v pohodě ceny teprve až kolem 80 dolarů za barel.“

Saúdské Araby navíc ještě výrazně postihl citelný pokles exportu ropy do Číny, který se Rusů nikterak nedotkl. Arabové totiž dojeli na nižší poptávku, ovšem z Ruska proudí do Číny ropa Východosibiřsko-tichomořským ropovodem beze změny na základě dlouhodobého kontraktu; země ji totiž ukládá ve svých zásobnících. I pokud se poptávka po ropě v důsledku poklesu ekonomiky po koronavirové odstávce nevrátí na původní úroveň a citelně poklesne, do Číny budou ropu prostě dodávat jenom Rusové.

Na jednání OPECu v květnu již Rusové se snížením těžby o 10 % souhlasili – ale tak, aby ceny nevyrostly příliš a zůstaly stále dost nízké. V červnu se pak OPEC a Rusko dohodly i na prodloužení snížení těžby do konce července. Je evidentní, že Rusové sázejí na vyšší objem za nižší cenu, což výrazně nahrává i zákazníkům po celém světě.

Pokud by ruský rozpočet opravdu stál na vysokých cenách ropy a byl na nich fatálně závislý, jak se obvykle tvrdí, Moskva by nikdy nemohla rozehrát takto vysokou hru a chovala by se přesně jako Rijád – snažila by se stůj co stůj udržet vysoké ceny, protože i několikaměsíční výpadek příjmů by mohl tamější ekonomiku dostat do velkých problémů. Pokud ale nestojí ruská ekonomika výhradně na zájmu o drahou ropu, o co se tedy opírá, aniž by vykazovala známky paniky, jak píše týdeník The Economist?

Autor: Milan Vidlák